వెలుగు మెట్లు

(జయంతిపత్రిక - ఫిబ్రవరి - 1960)

తన చుట్టూ ఉన్నది స్త్రీలే. వాళ్ళందరూ సన్యాసినులే. తమ జీవితాలన్నీ భగవత్కైంకర్యం కోసం వినియోగించాలని నిర్ణయించుకొన్నవాళ్ళే. ఆ నిర్ణయంలో ఒక బేధమున్నది. నిర్ణయం లోకంలో ఒకటి వ్యక్తిగతంగా ఉంటుంది. ఒకటి సంస్థారూపంగా ఉంటుంది. వ్యక్తిగతంగా ఉన్న నిర్ణయాలలో గాఢత్వముంటుంది. సంస్థారూపంగా ఉన్నవాటిల్లో గాఢత్వం తక్కువా ఆచారమెక్కువా ఔతుంది. లోకమంతా ఇంతే. అందుచేత ఆ సన్యాసినులందరూ ఆచార సన్యాసినులు. అనగా వాళ్ళ కాత్మానుసంధానం కంటె- బహిరాకారం, బహిరాచారం ఎక్కువగా ఉంటవి. అలాంటివాళ్ళు కూడా ఒక్కొక్కప్పుడు రక్షకభటులవలె పనిచేయగలరు. అందుచేత తనని తీసికొని వచ్చి ఇక్కడ ఉంచారు. స్త్రీలు కదా అని తప్పించుకు పోదామంటే ఆ గది దాటిపోవటానికి వీలులేదు. పోయినా ప్రహరీ వాకిట కత్తులు, తుపాకులు పుచ్చుకొన్న సైనికులు ఉండనే ఉంటారు. తప్పించుకు పోవటానికి వీలేలేదు. పైగా తనకు తప్పించుకు పోదామన్న ఊహే లేదు. తప్పించుకుని ఎక్కడికి పోవాలి? తనకు భర్త లేడు. పిల్లలు లేరు. పూర్వం తనకు ఎవరితోనో కొందరు పురుషులతో సంపర్కం ఉండేది. ఆ సంపర్కం తాను కోరింది కాదు. తనకు చాలా అనిష్టమైంది. తన ధర్మానికి వ్యతిరిక్తమయినది. మహా ధనవంతులు, దుర్జనులు, దుష్టకాములు అయిన కొందరు పురుషులు తనను తన యిష్టం లేకుండా బెదిరించి, బ్రతకటం కష్టం అన్న స్థితి కల్పించి, తనతో సంపర్కం కలిగించుకొన్నారు. వాళ్ళను వదిలించుకొని వచ్చేటప్పటికి ఆ నాలుగు మూడుసార్లూ తన శరీరం తనకు స్వాధీనం కాలేదు. ప్రతీసారీ తన అవయవములు తన ఒద్దికలోకి వచ్చేటప్పటికి సంవత్సరం పడుతూ వచ్చింది. అట్లాంటి పురుషులు. తాను ఆకారం చేత చెరకుగడ వంటిదే కాని వారి భావనామార్గంలో వారు వాంఛించే చెరకురసం తనయందు లభించలేదని - మళ్ళీ తన వంక చూడలేదు. తాను తన జీవితాన్ని తన విద్య కంకితం చేసింది. తాను చేయటమేమిటి? తానందుకోసమే పుట్టింది. ఆ విద్యకోసమే తాను పుట్టింది.

తన శరీర నిర్మాణమంతా, తన అవయవ సౌష్టవమంతా, తన నడుము సన్నన అంతా, తన వక్షస్సు యొక్క పరిణాహమంతా, తన కాలిపిక్కల వరివెన్ను తనమంతా, తొడల బాలరంభా రమణీయత అంతా, తన వ్రేళ్ళుల యొక్క పసిత్రాచుల తనమంతా, తన కనుబొమ్మల చిక్కదనమంతా, ఆ విద్యకోసమే తాను పుట్టాననిపించింది. ఆ విద్యయే తన బ్రదుకు. తానే ఆ విద్య. ఆ విద్య తానుగా అవతరించింది. తాను భగవంతుణ్ణి గురించి ఎప్పుడూ అనుకోలేదు. అనుకోవాలని కూడా అనుకోదు. నిద్రలేస్తూనే చెక్కిలి కండరాలు కదులుతవా లేదా? వ్రేళ్ళు మలగుతవా మలగవా? నడుము వంగుతుందా వంగదా? మెడ యథేచ్ఛగా తిరుగుతుందా తిరుగదా? ఇవే చూచుకొంటుంది. తాను తినే ఆహారం కూడా, తన శరీరవయవాలు తన స్వాధీనంలో ఉండేటట్టుగా చేసేదానినే... అనుభవం మీద నిర్ణయించుకొని, వాటినే తింటుంది.

నీ దారిని నీవు పోతుంటే మాత్రం లోకం ఊరకుంటుందా? "నీ అన్నం నువ్వు తింటూ ఊరికి భయపడుమని" సామెత. లోకం తన కుటిల నీతి కనుగుణమైన సామెతలు కూడా ఏర్పరుచుకుంటుంది. ఆ ధనవంతులైన దుష్ట పురుషులు తన్ను వదిలిపెట్టారా? క్రమంగా లోకానికి తెలిసింది. చివురు జొంపాలూ, చల్లగాలులూ, రెమ్మలూ, పూవులూ కలిగిన అందమైన చెట్టున్నది. ఆ పూలకు వాసన లేదు. అది కాయదు. ఆ చెట్టు ఎల్లాంటిదో తానల్లాంటిదని లోకానికి తెలిసింది. తన్ను వదలిపెట్టింది. కాని లోకంలో రెండు ఉపయోగాలున్నవి. ఒకటి పండ్లు పండించుకు తినటం, రెండవది నరికి కట్టెలు కొట్టి పొయ్యిలో పెట్టటం. మొదటిది అచ్చంగా రుచికోసం చేసేది. రెండవది రుచికోసం ఏర్పడే పదార్థాలు పచనం చేసేందుకు సహాయపడేడట్టు చేసేది. రెండవది ప్రేమలేని ఉపయోగించుకోవటం, పరిగణన లేకుండా ఉపయోగించుకోవటం, నిరాదరణతో ఉపయోగించుకోవటం, తన్ను లోకం అల్లా ఉపయోగించుకోవటం ప్రారంభించింది. రుచి వ్యక్తికి సంబంధించింది. కట్టెలు లోకానికి సంబంధించినది. ఎవరైనా ఉపయోగించవచ్చు. అందరికీ ఉపయోగమే. తాను వ్యక్తుల రుచికి కాదు. పనికి రాకపోయేటప్పటికి తన్ను సంఘానికీ, రాజ్యానికీ తగలబెడదామన్నారు. తాను సన్యాసిని తనకో సిద్ధాంతం లేదు. దేవుడూ దయ్యమూ లేదు. తనకు విద్య

మాత్రమే ఉన్నది. తానా విద్య ప్రదర్శిస్తుంది. లోకం వ్యాఖ్యానాలు చేయడం మొదలుపెట్టింది. తానా విద్య ప్రదర్శించగా చూచినవాళ్ళు కొందరు– "ఓహో ఏమి విద్య! ఆవిడ శివ భక్తురాలు. శివుణ్ణి వ్యాఖ్యానం చేస్తున్నది" అన్నారు. తాను పుట్టిన రాజ్యంలో వైష్ణవమతం ఉన్నది. పొరుగు రాజ్యంలో శైవులు. తన దేశపు రాజు తన్ను తన శత్రురాజ్యానికి పంపించి తన విద్య భాసింపచేసి తన ద్వారా ఆ దేశంలో పలుకుబడి సంపాదించి తన్ను గూఢచారిగా వినియోగించుకొని వాళ్ళ కూపులు తీసి వాళ్ళని ఎలాగైనా స్వాధీనం చేసుకోవాలని అనుకొన్నాడు. తన్ను పంపించాడు. తాను వెళ్ళనంటే ఏం లాభం? ఇప్పుడు వీళ్ళేం చేశారో అప్పుడు వాళ్ళూ అదే చేస్తారు. ఈ శైవుల దేశంలో తాను గూఢచారినేమో అని అనుమానపడ్డారు. తన దగ్గరకు ఒక పిల్లను పంపించారు. అది తన దగ్గర బిడ్డల్లే పెరిగింది. దానిమీద తనకు మమకారం పెరిగింది. తనకు తన విద్యమీద కంటె దానిమీద ప్రేమ ఎక్కువైంది. దానికి తన రహస్యాలన్నీ చెప్పేసింది. ఆ చెప్పటంలో తన కిష్టము లేదన్నమాట వదలిపెట్టి తానిందుకోసం వచ్చానని చెప్పింది. ఆ కూతురు నికారసైన గూఢాచారిణి. పేరుకి ఆ దేశం శైవులు. వాళ్ళు శైవాన్ని వదలిపెట్టి చాలా రోజులైంది. వాళ్ళకి ఏ మతమూ లేదు. పైగా వాళ్ళు అన్ని మతాలకీ విరోధులు. వాళ్లకి మతంలో ఉన్న తక్కిన విషయాలన్నీ పోయినవి. మిగిలింది ఒక్క ప్రార్థన. చనిపోయేటప్పుడు "ఓ శివా! నేను ఈ యీ పాపాలు చేశాను. నన్ను క్షమించు" అంటారు. ఆ శివుడు వాళ్ళని కైలాసానికి తీసుకు వెళతాడట. వాళ్ళు మతాన్ని వడపోతలు పోపోసి చివరకు ఈ ప్రార్థనలో దించారు. ప్రార్థించని వారు నరకానికి పోతారు. అది ఒక్కటే సిద్ధాంతం. అదే సర్వసృష్టిలో ఉన్న నాగరికతకు మకుటాయమానమైన విషయమయింది. తన దగ్గర తన రహస్యాలు లాగేందుకు వచ్చి – కూతురల్లే ప్రవర్తించి తాను గూఢచారిణినని ఆ రాజ్యానికి తెలిపి తన్ను చెరసాలలో పెట్టించి రేపు తన్ను తుపాకితో కాల్చి చంపేందుకు హేతుభూతురాలైన ఆ పిల్ల ఉన్నదే, అది ఆడదో మగవాడో తెలియదు. దాని యందు మానవత్వం ఉన్నదో, రాక్షసత్వం ఉన్నదో తెలియదు. అది మానవ– రాక్షస– గంధర్వ– పిశాచ– గుహ్యకాది సర్వనామములకు అతీతమైన ఒక స్థితిలో ఉన్నది. ఆమె "ఆ రాజ్యము

యొక్క సిద్ధాంతము" యొక్క స్వరూపము. ఆ రాజ్యం ఒకరాజ్యం. అది రాజ్యం కంటె ఇంక ఏదీ కాదు. ఆ రాజ్యంలో మనుష్యులు రాజ్యం కోసం బ్రతుకుతారు. మనుష్యులకు మనుష్యత్వం లేదు. రాజ్యసిద్ధాంతమని ఒకటున్నది. ఆ పిల్ల ఆసిద్ధాంతం యొక్క ఆకారం.

కాని తన్ను తీసికొని వచ్చి ఈ సన్యాసినుల మఠంలో పెట్టారు. వీళ్ళది ప్రార్థనా మతం. ప్రార్థన చేయకపోతే నాస్తికులౌతారు గదా? తాను పురుషుడైతే అక్కడ నుంచి అక్కడికే వెళ్ళేది. స్త్రీ గనుక ఇక్కడ నుండి అక్కడికి పంపించేటట్టున్నారు. ఈ ప్రార్థనా సన్యాసినులు తనను ఉపయోగించు కుందామనుకుంటున్నారు. తాను రేపు తుపాకితో పేల్చబడుతుంది గదా! చచ్చేలోపుగా తన చేత ప్రార్థన చేయించితే తన ఆత్మకు ముక్తి వస్తుందని వాళ్ళ తాత్పర్యం. వాళ్ల పట్టుదల.

అదేమిటో తాను బ్రతికినన్నాళ్లూ తనకిదే తెలిసిన విషయం. ప్రతివాళ్లూ తనని ఉపయోగించుకుందామనే. ఆ దుర్జనులైన ధనవంతులు అల్లా, ఆ దుష్టుడైన రాజు అల్లా, ఈ నిర్గుణమైన రాజ్యం ఇల్లా, ఈ సన్యాసినుల మఠంలో ఇల్లా, కూతురు అల్లా! తానో! తనకేమీ అక్కరలేదు. ఆ దొంగకూతురు మూలంగా తన విద్యే మానేసింది. ఇప్పుడు తన ఒడలు తనకు స్వాధీనమవుతుందా? తన విద్య తాను మరచిపోలేదు కదా! మరచిపోలేదు. తన మనస్సులో తరంగాలు తరంగాలుగా వస్తున్నది.

బయట ప్రొద్దుక్రుంకింది కాబోలు! ద్వారబంధంలోంచి చీకట్లు వచ్చినవి. విద్యుద్దీపాలు వెలిగించారు. మఠాధికారిణితో పాటు తన కూతురూ వచ్చింది. తన కూతురు ఏమీ మాట్లాడలేదు. మఠాధికారిణి ఇల్లా అన్నది "మా సన్యాసిని ఒకర్తె వస్తుంది. నీవు చేసిన పాపాలు ఆవిడతో చెప్పు. ఆవిడ భగవంతునితో చెపుతుంది. భగవంతుడు నిన్ను క్షమిస్తాడు. నీ ఆత్మకు నిష్కృతి కలుగుతుంది."

సంధ్య మాటాడలేదు.

యామిని ఇల్లా అన్నది. "సంధ్యా! ఈ దేశంలో ఇల్లాగే చేస్తారు."

సంధ్య అన్నది."నేను నీకు సంధ్యనా, అమ్మనా? అమ్మను కాదు. సంధ్యనే. నన్నమ్మి వేశావు కదా!"

యామిని అన్నది "నేను నిన్ను కొనలేదు. నిన్ను అమ్మలేదు. నా ధర్మం కోసం నేను వచ్చాను. నా ధర్మం నేను చేశాను. నీవు అనవసరంగా తల్లికూతుండ్ర భావం మన మధ్య ప్రవేశపెట్టుకొన్నావు. దానికి నీవు బాధపడుతున్నావు. నాయందు దోషమారోపిస్తున్నావు. ఈ దోషం నీవు అనుకోవడంలో ఉంది. నాయందు లేదు."

సంధ్య అన్నది. "నీవు నాకు కూతురల్లే ప్రవర్తించావు. అప్పుడు 'అమ్మా' అని పిలిచావు. పిలుస్తూ నీ ధర్మం నీవు చేస్తున్నాననుకొన్నావు. అమ్మా! అని పిలవటంలో లోకంలో ఉన్న తల్లీ కూతుళ్ళ మధ్య ఉండే భావం వ్యాపించింది. దానికి నీ బాధ్యత లేదంటున్నావు. ఆ భావాన్ని ఆశ్రయించి నీ ధర్మం చేశావు. నీ ధర్మానికి ఫలితం వచ్చింది. ఆశ్రయించిన ఆ భావానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించటం మూలంగా దోషం వచ్చింది."

యామిని అన్నది. "లోకంలో దోషమనేది లేదు. అది కల్పన." సంధ్య అన్నది, "ధర్మమనేదీ లేదు. అదీ కల్పనే."

యామిని నవ్వింది.

సంధ్య ఇల్లా అన్నది. "రేపు నిన్ను తుపాకితో పేల్చరు. అందుచేత ఇవ్వాళ నవ్వుతావు."

మఠాధికారిని సన్యాసినిని పంపుతానన్నది. సంధ్య మాటాడలేదు.

రాత్రి గడిచింది. తెల్లవారింది. నాటి మధ్యాహ్నాము సూర్యుడు నడిమింటికి వచ్చినప్పుడు ఆమెను తుపాకితో కాల్చుతారు. ప్రొద్దుటిపూట గాలిలో చల్లదనం ఉంటుంది. తుపాకి గుండులోని వేడి చాలదేమో! అందుచేత లగ్నం పన్నెండు గంటలకు పెట్టారు.

మళ్ళీ మఠాధికారిని వచ్చింది. ఇల్లా అన్నది. "నీ చివరి కోరిక ఏదో చెప్పు. అది తీరుస్తాము." సంధ్య మాటాడలేదు. యామిని అన్నది "ఆవిడకి నల్లనిచీర ఇష్టం. ఎఱ్ఱని రవిక ఇష్టం. కాలికి గజ్జెలు ఇష్టం. ఆ గజ్జెలు కట్టుకొని నడవటం ఇష్టం.

సంధ్య నేత్రములు విస్తరించి చూచింది.

యామిని అన్నది. "ఆవిడ పూర్వం నాట్యకత్తె. అల్లా వేషం వేసుకొని నాట్యం చేయడం ఆవిడ కిష్టం".

సంధ్య కన్నులలోంచి యామిని దెసకు తల్లిప్రేమ పొంగివచ్చింది.

యామిని మళ్ళీ అన్నది. "ఆవిడ నాట్యం చేస్తుంటే ప్రక్కన మద్దెల వాయించేవారు లేరు. నాకు మద్దెల వాయించటం నేర్పింది. ఆవిడకి తగినట్లుగా నేనే వాయించగలను."

సంధ్య కన్నులలో మెట్ట ప్రదేశములనుండి దిగి ఒక ప్రవాహము పల్లపు నేలలో ప్రవహిస్తూ ఉన్న శాంతమైన ఒక కాలువ వలె - వెలుగు ప్రసరించినది.

యామిని అన్నది. "వెనుక హంగు పాట పాడేవాళ్ళు కావాలి."

సంధ్య అన్నది. "అక్కరలేదు. శ్రుతి మాత్రం చూడండి. నేను పాడతాను. నేను ఆడతాను."

సంధ్య నాట్యం చేస్తుందని నాలుగు నిమిషాలలో మఠం మఠం అంతా మారుమ్రోగిపోయింది. ఆ రాజ్యంలో ఎక్కడికక్కడ గూఢాచారుల సంస్థ పనిచేస్తూ ఉంటుంది. అందులో గూఢచారిణులున్నారు. ఈ సంగతి పైకి తెలిసింది. తెలిస్తే చేయటానికి వీలులేదని ఆజ్ఞాపిస్తే సరిపోతుంది. ధర్మము గల రాజ్యం, ధర్మములేని రాజ్యం అని రెండు ఉంటై. ధర్మం గల రాజ్యంలో దోషాన్ని పరిహరించటానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతవి. ధర్మం లేని రాజ్యంలో దోషం జరిగే వరకూ ఊర్కొని-ఊరుకోవడమే కాదు. దోషం జరిగే అందుకు తగినంత ప్రోత్సాహం చేసి - దోషం జరిగిన తరువాత శిక్షించటం జరుగుతుంది. ఆ శిక్షించటంలో దయాదాక్షిణ్యాలు ఉండవు.

సంధ్య నాట్యంచేస్తుందని మఠమంతా మారుమ్రోగిపోయింది. ఒక్క శ్రుతే కావాలి. అది తేలికగా సంపాదించారు. నాట్యం ప్రారంభించబడ్డది. మఠం లోపలున్న సన్యాసినులు నాట్యం యొక్క ముక్కూ మొగమూ యెరుగని వాళ్ళు. సంధ్య నిలుచోటమే. అడుగు వేయుటకు చీరకొంగు విసరటమే. కన్ను విప్పటమే. ప్రక్కగా చూడటమే అన్నీ వాళ్ళకి క్రొత్తగా కనిపించినవి. నాట్యం సాగిపోతున్నది. సన్యాసినులకు మొదలూ తుదా తెలియలేదు. ద్రుతం మీద తానం మీద

వెళ్ళిపోతున్నది. ఇదివరకు సంధ్య నాట్యం చేసింది. యామిని మద్దెల వాయించింది. సంధ్య యొక్క నాట్యంలోని చిక్కులన్నీ యామినికి తెలుసు. ఎంత ద్రుతమైనా అందుకుంటుంది. ఎంత తానమైనా తమాయించుకుంటుంది. అప్పుడు మాత్రం యామినికి చేతకాలేదు. సంధ్య గిరికీలు తిరుగుతున్నది.

సూర్యకిరణాలు మఠానికి చుట్టూ తిరిగినవి.

సంధ్య సగానికి సగం ఆకాశమునందే సంచరిస్తున్నది.

సూర్యకిరణాలు వృక్షాగ్రాలయందు సంచరించటం మొదలుపెట్టినవి.

సంధ్యకు తన ఒడలు తనకు తెలియదు.

సూర్యకిరణాలు తాము సూర్యకిరణాలమని మరచిపోయి నిప్పులు క్రక్కటం ఆరంభించినవి.

సన్యాసినులు తెల్లబోయి చూస్తున్నారు. యామినికి చేయి ఆడటం లేదు. సంధ్యకు శ్రుతి ఉన్నదో లేదో తెలియటం లేదు. మద్దెల మ్రోగుతున్నదో లేదో తెలియటం లేదు. శ్రుతి ఆవిడకు లోపలనుండే వస్తున్నది. తాళం లోపల నుంచే పడుతున్నది. శ్రమ పడుతున్నది. ఆవిడ నోటివెంట వచ్చే పాట ఆవిడకే వినిపిస్తున్నది గాని బయటివాళ్లకు వినిపించటం లేదు. అది లాస్యమైంది. ఉద్ధృత నృత్యమైంది. ఉద్ధత తాండవమైంది. కాళ్ళాడుతున్నవని తెలియటం లేదు. చేతులు కదలటం కనిపించటం లేదు. సన్యాసినుల కన్నులు బైరులు క్రమ్మినవి. వాళ్ళ కదేమిటో తెలియలేదు. కొంతసేపటిలో సంధ్య నేలమీద పడిపోయినట్లు ధ్వని వినిపించింది. ఆ మ్రోత కందరూ మేల్కొన్నారు. ఆమె చుట్టూ చేరారు. చేరిన వాళ్ళందరినీ రక్షకభటులు తొలగించారు. అక్కడికి రక్షకభటులు రాకూడదు. ఎలా వచ్చారో వాళ్ళకి తెలియదు.

ఆ రోజున ప్రొద్దు క్రుంకింది. సంధ్య శవంతో పాటు మరి రెండు శవాలు వెళ్ళినవి. మఠాధికారిణీ, యామినీ, వీళ్ళిద్దరూ ఆకాశంలో కలుసుకున్నా మనుకున్నారా! మనమిద్దరం ఇక్కడ ఉన్నామేమిటి అనుకున్నారు. మఠాధికారిణి ప్రార్థన చేస్తున్నది. నేను చేసిన తప్పులు క్షమించండి అంటున్నది. నేను మఠానికి అధికారిణినైనా అధికారమంతా నా చేతులలో ఉండడం మూలంగా ప్రభువా!

నేను యథేచ్ఛంగా ప్రవర్తించాను. నన్ను ప్రేమించిన వానితో నేను రహస్యంగా రాత్రులందు విహరిస్తూనే ఉన్నాను. మఠంలో ఉన్న కొందరు ఇతర సన్యాసినులు నా రహస్యం తెలుసుకున్న వాళ్ళు కూడా నన్ను లెక్క చేయకుండా వాళ్లూ ప్రవర్తించారు. నేనూరుకోక తప్పక వచ్చింది - అని మఠాధికారిణి ప్రార్థనచేస్తూ ఉన్నది. యామిని ప్రక్కన నిలుచుండి నవ్వుతున్నది. ఇంతలో ఒక తెల్లని మబ్బు యామిని ముందరగా వెళ్ళింది. ఆ మబ్బు అద్దం వలె కనిపించింది. యామినికి తన నీడ తనకు ఆ అద్దంలో కనిపించింది. తానంత నల్లగా ఉన్నదేమి? తనకు కోరలు వచ్చినవేమిటి? తన కళ్ళు నిప్పులు గ్రక్కుతున్నవేమిటి? మఠాధికారిణి వంక చూచింది. ఆవిడ ప్రార్థన మానేసింది. ఆవిడలో అంత మార్పు ఉన్నట్లు కనిపించటం లేదు. ఆవిడ రొమ్ము మాత్రం పూర్వం ఉన్న రొమ్ము కంటే పదిరెట్లు పెరిగింది. ఆవిడ జఘనం కూడా పదిరెట్లు పెరిగింది. ఆవిడ కళ్ళు పులికళ్ళవలె ఉన్నవి.

ఇద్దరూ కలిసి ఆకాశంలో తిరుగుతున్నారు. స్నేహితురాండ్రవలె తిరుగుతున్నారు. నల్లని మబ్బులు, తెల్లని మబ్బులు, ఎఱ్ఱని మబ్బులు, క్రింది భాగము నల్లన పైభాగము ఎఱ్ఱనయైన మబ్బులు, మబ్బుల్లో వెళుతూంటే బాగానే ఉంది. మబ్బులేని చోట వెళూతూంటే అదేమో ఒళ్ళంతా సూదులు గ్రుచ్చుకొన్నట్లున్నది. ఎక్కడకు వెళుతున్నారో, ఎందుకు వెళుతున్నారో వాళ్ళకే తెలియదు. ఆకాశమే అనంతంగా ఉన్నది. ఇక్కడకు వెళుతున్నామన్న నిర్దేశానికి వీలు కనబడడం లేదు. పోగా పోగా ఒక వెలుగు గోళం వలె కనిపించింది. అదేమిటా అనుకున్నారు. అక్కడికి వెళదామా అనుకున్నారు. ఆ లోపల నుంచి ఏదో సంగీతం వలె వినిపిస్తున్నది. ఎవరో నృత్యం చేస్తున్నారనిపించింది. ఎవరో ఏమిటి? సంధ్య నృత్యం చేస్తున్నది. తాము సంధ్యానృత్యము చూస్తూ చూస్తూనే ఇక్కడకు వచ్చారు. సంధ్య నృత్యం చేస్తున్నదన్న మాట మరిచేపోయారు. దగ్గరకు వెళ్లారు. అదొక వెలుగు మేడ. మేడ కాదు మెట్లు. ఆ మెట్లమీద సంధ్య నృత్యం చేస్తున్నది. అవి మెట్లు కాదు. మద్దెల యొక్క ధ్వనే మెట్లుగా కనిపిస్తున్నది. అది వెలుగు కాదు. ఆవిడ నాట్యమే వెలుగుగా ప్రకాశిస్తున్నది. అది ఒక మధురమైన లోకంగా కనిపించింది. సంధ్య ఇక్కడకు వచ్చిందా? ఆమె నాట్యంలోని లయ ఇదా? ఆమె సంగీతములోని శ్రుతి ఇదా?

మళ్ళీ చూస్తే ఆ వెలుగు సూర్యకాంతి వలె ఉంది. మళ్ళీ చూస్తే చంద్రకాంతివలె ఉంది. ఇదే కాల స్వరూపమా? ఇదే నాట్యమా? ఇదే లయా? ఇదే సంగీతమా? ఇదే వెలుగా? ఇంతకంటె భగవంతుడు లేడా? అని యీ చివరి మాట వాళ్ళనుకోలేదు.

సంధ్య వెలుగు మెట్లు దిగి వచ్చింది. వీళ్ళిద్దరిని చూచింది.

మఠాధికారిణి అన్నది "ప్రార్థన చేయి. నీ ఆత్మకు భగవంతుడు ముక్తి ఇస్తాడు."

యామిని అన్నది. "చాల పొరపాటు పడుతున్నావు. నన్ను చూచి అనవసరంగా కూతురన్న భావం పెంపొందించుకున్నావు. రాజ్యానికీ వ్యక్తుల ప్రేమకూ సంబంధం లేదు. వ్యక్తులు ప్రేమలను కలిపించుకొంటున్నారు."

సంధ్య మళ్ళీ వెలుగు మెట్లెక్కుతున్నది. సుమనోహరమైన సంగీతం శ్రుతి మధురంగా లయ రమ్యంగా సాగుతున్నది. సూర్యచంద్రులు పరివర్తనం పొందుతున్నారు. శ్రుతి లయ రాగములు సూర్యచంద్రులతో కలిసి పోతున్నవి. లిప్త లిప్తకు వెలుగుగా మారిపోతున్నవి.